

KOLLOBOLATIV YONDASHUV ASOSIDA O’QITISHDA QO’LLANADIGAN SAMARALI USULLAR

**ADPI tayanch doktoranti
Toxirova Maxbubaxon Shuhrat qizi.**

Annotatsiya: Kollobolativ yondashuv asosida o’qitish, tengdoshga yoki kattaroq guruhlarda amalga oshirilishi mumkin. Tengdoshlarni o’rganish yoki tengdoshlarni o’qitish - bu o’quvchilarning juftlik yoki kichik guruhlarda tushunchalarni muhokama qilish yoki muammolarni hal qilish yo’llarini topishni o’z ichiga olgan hamkorlikdagi ta’lim turi. Ikki yoki uchta bosh bittadan yaxshiroq degan fikrga o’xshab, ta’lim sohasidagi tadqiqotchilar tengdoshlarning ko’rsatmalari orqali o’quvchilar tushunmovchiliklarni bartaraf etish va noto’g’ri tushunchalarni aniqlashtirish orqali bir-birlarini o’rgatishlarini aniqladilar. Kollobolativ yondashuv asosida o’qitishdagi quyidagi samarali usullardan foydalanilsa, ta’lim sifati yanada samarali bo’ladi deb ayta olamiz.

Kalit so’zlar: kollobolativ yondashuv, guruh dinamikasi, jamoaga asoslangan ta’lim, akvarium bahsi, amaliy ish metodi(keys study).

Nima uchun kollobolativ yondashuvdan foydalanish kerak? Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, faol, ijtimoiy, kontekstli, qiziqarli va talabalarga tegishli bo’lgan ta’lim tajribalari chuqurroq o’rganishga olib keladi. Hamkorlikdagi ta’limning afzalliklari quyidagilardan iborat:

Yuqori darajadagi fikrlash, og’zaki muloqot, o’z-o’zini boshqarish va yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirish, talabalar va o’qituvchilarning o’zaro hamkorligini rag’batlantirish, talabalarining o’zini tutib turishi, o’zini o’zi qadrlashi va mas’uliyatini oshirish, turli nuqtai nazarlarga ta’sir qilish va tushunishni oshirish, haqiqiy hayotdagi ijtimoiy va ish sharoitlariga tayyorgarlik.

Kollobolativ yondashuvdan foydalanish bo’yicha maslahatlar

• Talabalarining aniq umidlarini belgilash uchun semestr boshida guruh yoki tengdoshlar bilan ishlashni joriy qiling.

• Ishtirok etish va hissalar uchun asosiy qoidalarni belgilang .

• Guruh ishining har bir bosqichi uchun reja tuzing.

• Guruhlar yoki o’rtoqlar muhokamasi qanday ishlashini va talabalarga qanday baho qo’yishini talabalariningizga diqqat bilan tushuntiring.

• Talabalarga muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo’lgan ko’nikmalarni rivojlantirishga yordam bering, masalan, jamoani shakllantirish mashqlaridan foydalanish yoki o’z-o’zini aks ettirish usullarini joriy etish.

• Yozma shartnomalardan foydalanishni o’ylab ko’ring.

• Guruh a’zolari o’zlarining va boshqalarning hissalarini baholash uchun o’z-o’zini baholash va tengdoshlarni baholashni qo’shing .

Kattaroq guruhdagi ish loyihalari uchun samarali guruh dinamikasini ta’minlashga yordam beradigan ba’zi strategiyalar:

• Talabalarga jamoa tuzish va mulohaza yuritish mashqlari orqali o’zaro munosabatlar va guruh hamjihatligini rivojlantirish imkoniyatini yarating .

• Talabalarga belgilangan muddatlarni rejalashtirish va mas’uliyatlarini taqsimlash imkonini beruvchi guruh ish rejasini tuzish uchun vaqt bering.

• Talabalarga asosiy qoidalarni o’rnating . Talabalar har bir a’zo uchun imzolash uchun shartnoma tuzishlari mumkin. Ushbu shartnoma majburiyatlarni bajarmaganlar uchun kelishilgan jarimalarni o’z ichiga olishi mumkin.

• Har bir guruh a’zolariga rollarni tayinlang va vaqti-vaqti bilan rollarni o’zgartiring. Masalan, bir talaba koordinator, ikkinchisi eslatma yozuvchi, yana biri xulosalovchi, yana biri keyingi bosqichlarni rejalashtiruvchi bo’lishi mumkin.

• Talabalarga bir-birlarining hissalarining sifati va miqdorini baholashga ruxsat bering. Shaxsiy baholarni qo’yishda ushbu baholashlardan foydalaning, lekin bu talabaning yakuniy bahosiga og’ir bo’lishiga yo’l qo’ymang. Tengdoshlarni baholash baholarga qanday ta’sir qilishini aniq aytib bering.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

• Guruhlar bilan vaqti-vaqti bilan tekshirib turing, lekin yordam uchun sizga kelishdan oldin talabalarni o‘z muammolarini hal qilishga undash.

Birgalikda o‘rganish yoki guruhdagi ish faoliyatiga misollar

O‘z sherigingizni turtib qo‘ying metodi

1. Talabalar shu vaqtgacha ma’ruza mazmuni asosida qiyin savol yaratish uchun bir daqiqa vaqt ajratadilar.

2. Talabalar savolni yonida o‘tirgan kishiga berishadi.

3. Ushbu faoliyatni bir qadam oldinga olib borish uchun talabalardan savollarini yozib, topshirishlarini so‘rang. Bu savollardan testlar yoki imtihonlar yaratish uchun foydalanish mumkin. Ular talabalarning tushunishini o‘lchash uchun ham ko‘rib chiqilishi mumkin.

O‘ylab ko‘ring-juftlashing. Yozing-juftlashing-baham ko‘ring metodi

• O‘qituvchi tahlil, baholash yoki sintezni talab qiladigan savol beradi.

• Talabalar tegishli javobni o‘ylash uchun bir necha daqiqa vaqt oladi.

• Talabalar sherigiga (yoki kichik guruhlarga) murojaat qilishadi va o‘z javoblarini baham ko‘rishadi. Talabalardan o‘zlarinikidan farq qiladigan javobni topib, sherigini fikrini o‘zgartirishga ishonitirishni so‘rash orqali yana bir qadam tashlang.

• Talabalarning javoblari keyingi munozarada kattaroq jamoalar yoki butun sinf bilan baham ko‘riladi.

Yetib olmoq, yetkazmoq usuli

- Ma’ruzangizning o‘tish nuqtasida to‘xtang.

- Talabalardan sherigiga murojaat qiling yoki kichik guruhlarda ish olib boring va eslatmalarni solishtiring va aniqlovchi savollar bering.

- Bir necha daqiqadan so‘ng, so‘zni bir nechta savollarga oching.

Akvarium bahsi metodi

- Talabalardan uch kishilik guruhlarga bo‘linishlarini so‘rang.

- Rollarni tayinlash. Masalan, chap tomondagi kishi bahs mavzusi bo‘yicha bitta pozitsiyani egallaydi, o‘ngdagi odam esa qarama-qarshi pozitsiyani egallaydi va o‘rtadagi kishi eslatma oladi va qaysi tomon eng ishonchli ekanligini hal qiladi va o‘z tanlovi uchun argument beradi.

- Muhokamalarni yakunlash uchun bir nechta guruhlarni chaqirish orqali xulosa qiling.

Amaliy ish metodi

- Xuddi shunday qiyinchilikdagi to‘rt-beshta misolni yarating.

- Talabalar to‘rt yoki besh kishidan iborat guruhlarga bo‘linib, o‘zlarining amaliy ishini tahlil qilishlari kerak.

- Ishlarni ko‘rib chiqish uchun 10-15 daqiqa (yoki yetarli vaqt) bering.

- Atrofda yuring va barcha savollarga javob bering.

- Guruhlarga tasodifiy qo‘shiling va o‘quvchilardan tahlillarini baham ko‘rishlarini so‘rang.

Har bir vaziyatni o‘rganish ko‘rib chiqilmaguncha davom eting.

Jamoaga asoslangan ta’lim

• Talabalarga o‘qish yoki laboratoriya topshiriqlari kabi bajarishi kerak bo‘lgan ba’zi vazifalarni berish orqali kurs bo‘limini boshlang. Bularni darsdan oldin bajarishni tayinlashni o‘ylab ko‘ring.

• Talabalarning materialni tushunishini tez bir nechta tanlovli viktorina orqali tekshiring. Talabalardan o‘z javoblarini taqdim eting.

• Talabalarni guruhlarga ajrating va konsensusga erishish uchun ularning javoblarini guruh a’zolari bilan ko‘rib chiqing. Har bir guruhga bitta javob viktorina topshiring.

• Talabalarning individual baholash ballarini va yakuniy guruh baholash ballarini yozib oling (ikkalasi ham har bir talabaning kurs bahosi uchun ishlatiladi).

• Baholashda aniqlangan har qanday noto‘g‘ri tushunchalar yoki bilimlardagi bo‘shliqlarga qaratilgan ma’ruza o‘qing.

• Guruhlarga muammoni hal qilish yoki nazariyani real vaziyatda qo‘llash kabi qiyin topshiriqlarni bering.

Guruhdagi muammolarni hal qilish metodi Muammoni hal qilish uchun talabalarning birgalikda ishlashini o‘z ichiga olgan ko‘plab o‘qitish strategiyalari mavjud, jumladan so‘rovga

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

asoslangan o’rganish, haqiqiy o’rganish va kashfiyotlarni o’rganish. Ularning har biri o’ziga xos xususiyatlarga ega bo’lsa-da, ular asosan quyidagilarni o’z ichiga oladi:

- Talabalarga muammoni taqdim etish.
- Muammoni hal qilish uchun qandaydir tuzilma yoki ko’rsatmalar berish. Shuni yodda tutingki, ularning barchasi talabalarga qaratilgan faoliyat bo’lib, unda o’qituvchi juda kam rol o’ynashi mumkin.
- Yakuniy natijaga yoki yechimga erishish.

Xulosa o’rnida shuni ayta olamizki, yuqorida berilgan barcha ta’limiy metodlar juda samaralidir. Ko’zlangan natijaga erishish uchun ta’lim jarayonini to’g’ri tashkil etish, samimiy muhit yarata olish, talabalar bilan do’stona munosabat o’rnatish va yakunida ishtirokchilarni adolatli baholash katta ahamiyat kasb etadi. Noto’g’ri baholangan jarayondagi talabalar keyingi ta’limiy metodlaringizga ijobiy natija ko’rsatmasligi ehtimoli yuqori. Bu esa ta’lim samarasiga jiddiy ta’sir o’tkazadi. Shunday ekan, baholash jarayoniga jiddiy e’tibor qaratishimiz maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz. Yangi metodlar, yangi g’oyalarning barchasi samarali ta’lim sifati uchun xizmat qilsa, biz oldimizga qo’yg’an maqsadimizga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati

1. Yuqoriga o’tish: "Ta’rif - jamoaga asoslangan hamkorlikdagi ta’lim". Jamoaga asoslangan hamkorlikda o’qitish. Olingan 2016-11-03.
2. Mayklxen, Larri va Maykl Svit. "Jamoaga asoslangan ta’lim". Veb jurnali posti. NEA - Jamoaga asoslangan ta’lim. Np, nd Web. 27 noyabr 2012 yil. < <http://www.nea.org/home/34362.htm> >.
3. Michaelsen, LK, Watson, WE, Cragin, JP va Fink, LD. (1982) Jamoaga asoslangan ta’lim: Katta sinflar muammolariga potentsial yechim. Almashinuv: Tashkiliy xulq-atvorni o’rgatish jurnali 7 (4): 18-33.
4. Yuqoriga o’tish: Larri K. Michaelsen; Arletta Bauman ritsar; L. Dee Fink, muharrirlar. (2002). Jamoaga asoslangan ta’lim: kichik guruhlardan transformativ foydalanish. Nyu-York: Prager. ISBN 978-0-89789-863-8.
5. Yuqoriga o’tish: Michaelsen L, Richards B (2005). "Sog’liqni saqlash fanlari ta’limida jamoaviy o’quv adabiyotlaridan xulosalar chiqarish: sharh". Tibbiyotda o’qitish va o’rganish. 17 (1): 85-88. doi : 10.1207/s15328015tlm1701_15. PMID 15691820. S2CID 1835344.
6. Von, S.; Kuz, AM; Roberts, G.; Wanzek, J.; Swanson, E.; Martinez, LR (2019). "Mazmunni bilish va tushunish bo’yicha o’qish qiyinligi bo’lgan o’quvchilarning sinf ulushi". Nogironliklarni o’rganish jurnali. 52 (2): 120-134. doi : 10.1177/0022219418775117. PMID 29779435. S2CID 29156830.
7. Yakobsen, KV; Knetemann, M. (2017). "Jamoaga asoslangan o’qitishdan foydalangan holda o’zgaruvchan sinflarga strukturani o’rnatish". Oliy ta’limda o’qitish va o’rganish xalqaro jurnali. 29 (1): 177-185.
8. Xovard Hills (2001) Jamoaga asoslangan ta’lim Gower nashriyot kompaniyasi ISBN 0-566-08364-7
9. Sibley, Jim; Parmeli, Din X. (2008). "Bilim endi etarli emas: jamoaviy ta’lim bilan professional ta’limni kuchaytirish" (PDF). Ta’lim va ta’limning yangi yo’nalishlari. 2008 (116): 41-53. doi : 10.1002/tl.332.
10. Larri K. Michaelsen; Arletta Bauman ritsar; L. Dee Fink, muharrirlar. (2002). "2-bob: Jamoada o’rganishni boshlash". Jamoaga asoslangan ta’lim: kichik guruhlardan transformativ foydalanish. Nyu-York: Prager. ISBN 978-0-89789-863-8.
11. Kelly PA, Haidet P, Schneider V, Searle N, Seidel CL, Richards BF (2005). "STROBE sinfda kuzatish vositasidan foydalangan holda ma’ruza, muammoli ta’lim va jamoaviy o’rganish bo’yicha sinfda o’quvchilarning faolligini taqqoslash". Tibbiyotda o’qitish va o’rganish. 17 (2): 112-118. doi : 10.1207/s15328015tlm1702_4. PMID 15833720. S2CID 22498091.
12. Haidet P, Morgan RO, O’Malley K, Moran BJ, Richards BF (2004). "Katta guruh sharoitida faol va passiv o’rganish strategiyalarining nazorat ostida sinovi". Sog’liqni saqlash fanlari ta’limidagi yutuqlar. 9 (1): 15-27. doi : 10.1023/B:AHSE.0000012213.62043.45. PMID 14739758. S2CID 6413794.